

อุไร แต่งเอี่ยม

เครื่องเบญจรงค์

“ มีความสุขทุกครั้งที่ได้เห็นคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจในงานเบญจรงค์
เรายินดีฝึกสอนและเปิดบ้านให้ความรู้ เพียงหวังว่าจะต่อลมหายใจ
ให้งานโบราณแขนงนี้คงอยู่ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน ”

อุไร แต่งเอี่ยม

“เครื่องเบญจรงค์” ชื่อที่สะท้อนเอกลักษณ์ลวดลายอันวิจิตรงดงามที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาของไทย เป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทเครื่องปั้นดินเผา ที่มีเอกลักษณ์ที่สะท้อนทักษะเชิงช่างชั้นสูง สืบทอดภูมิปัญญาต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาสู่ปัจจุบัน ในอดีตนิยมใช้กันในราชสำนักและกลุ่มเจ้านายชั้นสูงหรือกลุ่มชนชั้นสูงที่มีฐานะ ด้วยคุณค่าและเอกลักษณ์ความวิจิตรงดงามในการเขียนสีและลวดลายบนกระเบื้องที่มีคุณภาพ ช่างไทยได้รังสรรค์ลวดลายบนเครื่องเบญจรงค์ที่เป็นแบบฉบับของไทยได้อย่างงดงาม จนกลายเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของไทย คงไว้ซึ่งเสน่ห์และคุณค่าจวบจนปัจจุบัน

โถชั้นลายแก้วชิงดวง

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นางอุไร แดงเอี่ยม ช่างฝีมือผู้มีความชำนาญในด้านการทำเครื่องเบญจรงค์อันดับต้นๆ ของจังหวัดสมุทรสาคร ด้วยประสบการณ์ที่ได้สั่งสมการเรียนรู้มาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก จากการเริ่มต้นทำงานในโรงงานผลิตชามตราไก่ “เสถียรภาพ” ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในอดีต นางอุไรได้เก็บเกี่ยวความรู้ด้านการทำเครื่องชาม การเผาเคลือบ และเทคนิคด้านการผลิตเซรามิก อยู่หลายปี รวมทั้งได้มีโอกาสเรียนรู้การเขียนลายคราม และเขียนลวดลายเบญจรงค์จากช่างฝีมือชาวจีน จนมีความเชี่ยวชาญ และได้มีโอกาสเริ่มต้นทำเครื่องเบญจรงค์ด้วยตนเอง พัฒนาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องเบญจรงค์หลากหลายรูปแบบ จนกลายเป็นผลงานเบญจรงค์ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และเป็นผลงานที่ขึ้นชื่อประจำจังหวัดสมุทรสาคร มาจนถึงในปัจจุบัน นับเป็นเวลากว่า 50 ปีมาแล้ว

นางอุไรจึงกลายมาเป็นช่างผู้ชำนาญงานเครื่องเบญจรงค์อย่างเต็มตัว จนทำให้หมู่บ้านแห่งนี้กลายเป็นแหล่งทำเครื่องเบญจรงค์ที่สำคัญระดับประเทศ ภายใต้ชื่อว่า “หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่ดี”

โถน้ำต้นลายคังอี

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

นางอุไรเป็นช่างงานเบญจรงค์ที่มีความชำนาญในการเขียนลายเบญจรงค์ ด้วยการสั่งสมประสบการณ์ที่เก็บเกี่ยวมาตั้งแต่อายุสิบปี จึงทำให้นางอุไรเรียนรู้ในการเขียนลายเบญจรงค์ลวดลายต่างๆ มากมาย จนเชี่ยวชาญมากพอที่จะเขียนน้ำทองให้เกิดเป็นลวดลายต่างๆ ลงบนเครื่องชาวยุคโดยไม่ต้องวาดร่างลวดลายไว้ก่อน เพราะทุกลวดลายล้วนออกมาจากความคิดและความชำนาญที่นางอุไรได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนกลายเป็นทักษะฝีมือเชิงช่างที่สามารถกะเกณฑ์ตำแหน่งการวาดได้พอเหมาะกับรูปทรงของเครื่องชาวนั้นๆ เช่น โถพลู โถฟักทอง ชาม แก้วน้ำหรือจาน ที่ล้วนแล้วแต่มีรูปทรงที่แตกต่างกัน แต่นางอุไรก็สามารถวาดร่างลวดลายต่างๆ ได้อย่างงดงามสมบูรณ์โดยเฉพาะแบบโบราณที่ใช้สีดำวาดเส้นแทนการใช้น้ำทองซึ่งมีความยากและใช้ระยะเวลามากกว่า รวมถึงเทคนิคการผสมสีเลียนแบบสีโบราณที่จะช่วยทำให้ชิ้นงานดูโบราณตามแบบต้นฉบับ ด้วยการใช้น้ำมันคอกแตงด้วยการใช้ฟู่กันจั้นระบายสีให้เกิดความสวยงามที่แต่เดิมเบญจรงค์ใช้สีวาดระบายเพียง 3 สี ต่อมาได้พัฒนาให้มีสีสันมากขึ้นเป็น 5 สี ได้แก่ สีขาว สีเหลือง สีดำ สีแดงและสีเขียว (คราม) จึงเป็นที่มาของคำเรียกว่า “เบญจรงค์” (“เบญจ” แปลว่า ห้า “รงค์” แปลว่า สี) จึงมีความหมายว่า เครื่องเคลือบที่มีการวาดสี 5 สี ฝีมือการทำเครื่องเบญจรงค์ของนางอุไร อยู่ที่การสร้างสรรคลวดลายและสีสันตามแบบฉบับโบราณที่ใช้สีดำในการวาดเส้นลาย โดยคิดค้นสูตรผสมสีเพื่อวาดเส้นให้คมชัดและลือกลสีให้คงทนชัดเจน แตกต่างจากการใช้น้ำทองในปัจจุบัน และเลือกใช้สีฝุ่นคุณภาพดีนำมาตำบดผสมกับน้ำจันได้สีโทนอ่อนเข้มตามต้องการ เพื่อนำมาระบายบนเครื่องชาให้เกิดสีสันสวยงาม โดยใช้เพียง 5 สี ตามแบบฉบับเครื่องเบญจรงค์แบบโบราณ คือ สีดำ สีแดง สีขาว สีเหลือง สีเขียว หรือสีคราม อีกทั้งนางอุไรยังคงสืบทอดลวดลายโบราณสมัยรัชกาลที่ 2 ที่แทบจะสูญหายไปในปัจจุบัน เช่น ลายเทพพนม ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายเทพชุมนุม ลายครุฑยุดนาค ลายบัวสมเด็จ ลายก้านขด เป็นต้น โดยลวดลายเหล่านี้สื่อความหมายในทางมงคลทั้งสิ้น หมายถึง อำนาจ วาสนา อายุยืนยาว ซึ่งผลงานของนางอุไรเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเป็นผลิตภัณฑ์ส่งออกที่ได้รับการยอมรับถึงความวิจิตรบรรจงอย่างงดงามของลวดลายแบบโบราณที่หาได้ยากในปัจจุบัน

โถน้ำต้นลายเทพพนมเหรียญ

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

การทำเครื่องเบญจรงค์มีขั้นตอนหลักอยู่ 6 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนนางอุไรให้ความใส่ใจ และความอดทนในการผลิตอย่างมาก เริ่มจากขั้นตอนแรก คือ การปั้นขึ้นรูปเครื่องเบญจรงค์ นำมาชุบน้ำยาเคลือบ ต่อจากนั้นนำเครื่องเบญจรงค์ที่เป็นสีขาวจากเคลือบมาเขียนลายเส้นสีทองให้เกิดลวดลายตามที่ต้องการแบบไว้ แล้วจึงค่อยๆ ลงสีบนเคลือบตามที่ต้องการ เป็นการลงสีเพื่อให้ลวดลายมีสีสดใสสวยงาม และนำเข้าเตาเผาที่อุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส ซึ่งเทคนิคพิเศษของนางอุไรอยู่ที่การเผาชิ้นงานถึง 3 ครั้ง ทำให้เครื่องเบญจรงค์ปรากฏสีทองนูนเด่นชัด ทำให้ลวดลายที่วาดด้วยน้ำทอง สีทองไม่หลุดลอกได้ง่าย เป็นเทคนิคการเพิ่มอายุการใช้งานของเครื่องเบญจรงค์ได้ยาวนานมากยิ่งขึ้น

นางอุไรสามารถวาดลวดลายลงบนเครื่องชาวดังทุกรูปแบบโดยไม่จำเป็นต้องวาดร่างลวดลายไว้ก่อนแม้เครื่องชาวดังจะมีรูปทรงที่แตกต่างกันแต่นางอุไรสามารถรังสรรค์เนื้อที่บนเครื่องชาวดังได้อย่างพอเหมาะ จนเกิดความสวยงาม เช่น โถพหู โถพักทอง แก้วน้ำ จาน และแผ่นกระเบื้อง เป็นต้น โดยยังคงยึดเอกลักษณ์การวาดลายตามแบบโบราณในสมัยรัชกาลที่ 2 ที่ในปัจจุบันหาช่างฝีมือเครื่องเบญจรงค์ที่มีความรู้และความเข้าใจอย่างถ่องแท้และยังคงยึดรูปแบบ สีเส้นตามจารีตโบราณได้ยากนัก ด้วยวิธีการเขียนสีและเขียนลายลงไปในถ้วยด้วยวิธีลงยาสีแบบโบราณโดยไม่ใช้น้ำทอง เมื่อเคลือบแล้วเผาสีที่เขียนไว้บนพื้นถ้วยจะนูนออกมาเล็กน้อย ส่วนเครื่องเบญจรงค์ที่ใช้สีทองตัดเส้นลายหรือเป็นพื้นอยู่ด้วยจะเรียกว่า “เบญจรงค์ลายน้ำทอง” ซึ่งนับว่าเป็นงานศิลปะชั้นเยี่ยมที่ทรงคุณค่าในด้านเอกลักษณ์ ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยปราชญ์ผู้กันแต่ดั้งเดิมสีเส้นตามจินตนาการของนางอุไรที่ในปัจจุบันผลงานทุกชิ้นยังคงได้รับความนิยมอย่างไม่รู้คลาย จนเป็นที่ต้องการของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

โถพลูลายเทพพนมโบราณ

การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาผลงาน

นางอุไรยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาเครื่องเบญจรงค์ให้เป็นที่รู้จักต่อไป โดยมีการกระจายตัวในกลุ่มหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ ให้เป็นศูนย์รวมเครื่องเบญจรงค์ที่สำคัญ และมีความหลากหลายด้วยการวาดลวดลายที่สวยงามแตกต่างกันไป จึงทำให้ปัจจุบันหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่มีกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ที่สำคัญถึง 5 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมีความชำนาญในการทำเครื่องเบญจรงค์ด้วยลวดลายที่แตกต่างกันไป ซึ่งนางอุไรเป็นประธานชุมชนที่คอยสอดส่องและดูแลการทำเครื่องเบญจรงค์ของชุมชน และยังคงถ่ายทอดภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้แก่คนรุ่นหลังได้ทำความรู้จัก โดยมีการเปิดหมู่บ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้การทำเครื่องเบญจรงค์ และเป็นศูนย์จำหน่ายเครื่องเบญจรงค์ที่มีชื่อเสียง และยังเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องเบญจรงค์อีกด้วย

นางอุไรถือว่าเป็นผู้มีความสำคัญในการเป็นแกนนำการรวมกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อดี ให้มาร่วมกันทำเครื่องเบญจรงค์ โดยเริ่มต้นจากผู้มีความรู้ความชำนาญในการทำเครื่องเบญจรงค์ และถ่ายทอดสู่ชาวบ้านในชุมชนให้มีอาชีพและฝึกทักษะในการทำเครื่องเบญจรงค์ให้ขยายตัวออกไป ซึ่งนางอุไรเป็นผู้นำในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและสอนทักษะในการทำเครื่องเบญจรงค์ที่สำคัญ ด้วยการใช้อองค์ความรู้เฉพาะตัวที่ชำนาญในการวาดลวดลายแบบโบราณ ผสานกับลวดลายสมัยใหม่ ให้มีความร่วมสมัยแต่ยังคงไว้ซึ่งศิลปะ ประเพณีดั้งเดิมไว้อยู่ จึงมีการประยุกต์ลวดลายใหม่ๆ ขึ้นมาบนเครื่องเบญจรงค์ และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเรื่อยมา จนทำให้ในปัจจุบันหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อดี ตำบลดอนไก่อดี อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งจากที่เป็นเพียงกลุ่มชุมชนเล็กๆ แห่งหนึ่ง กลายเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านเครื่องเบญจรงค์ที่สำคัญระดับประเทศ

ชุดเครื่องเบญจรงค์สวดลายประยุกต์

โกช้้นลายครุฑยุดนาค

นางอุไร แต่งเอี่ยม

ประเภทเครื่องดิน เครื่องเบญจรงค์

📅 20 มกราคม 2499

🏠 32 หมู่ 1 บ้านกลาง

ตำบลดอนไถ่ดี อำเภอกะทู้มแบน

จังหวัดสมุทรสาคร 74110

☎ 081 - 861 - 4626